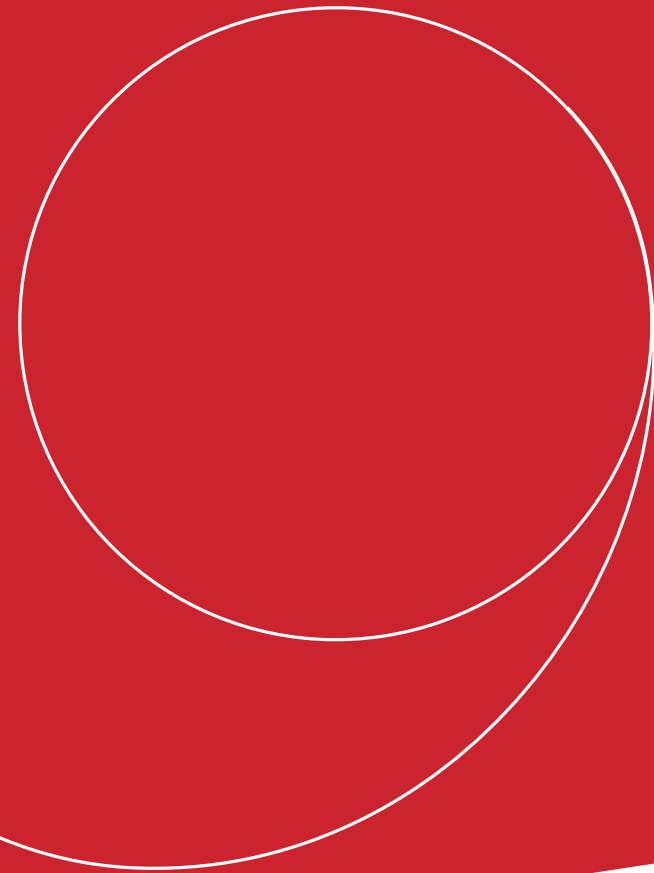

**Samen
Opleiden
dox zijn do**

“Alleen gedachten die ons invallen
tijdens het wandelen zijn waardevol.”

F. Nietzsche 1844 - 1900

Voorwoord

Het lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren van het partnerschap Partners in Opleiding en Ontwikkeling (POO) is een nieuw en vooral bijzonder lectoraat. Het is uniek dat een partnerschap ervoor kiest een lectoraat in te stellen om een impuls te geven aan de eigen doorontwikkeling. Het partnerschap POO heeft de ambitie om door te groeien naar een community waarin iedereen leert, expertise wordt gedeeld en onderzoek wordt gedaan om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. In die ambitie hebben wij elkaar gevonden en ik ben er dan ook trots op leiding te mogen geven aan dit lectoraat.

De afgelopen maanden heb ik met heel veel collega's uit het partnerschap mogen spreken. Enerzijds om kennis te maken en zicht te krijgen op alles wat er gebeurt en anderzijds ook om uitdagingen en ontwikkelbehoeften te inventariseren. Ik ben onder de indruk van wat er allemaal al is gerealiseerd en van de ontwikkelingen die in gang zijn gezet. Vanuit het lectoraat willen we dit alles ondersteunen en monitoren, maar ook nieuwe ontwikkelingen in gang zetten.

In de afgelopen periode heb ik samen met mijn collega-onderzoekers gewerkt aan een passend onderzoeks- en innovatieprogramma. Met veel plezier presenteer ik onze plannen in deze publicatie: zij bieden een kader voor gesprek, onderzoek en doorontwikkeling. Zo kunnen we samen stappen vooruit zetten.

Ik wil mijn dank uitspreken aan het College van Bestuur van de Marnix Academie en de Stuurgroep van het Partnerschap voor het in mij gestelde vertrouwen. Ik zie uit naar de samenwerking met opleiders uit de scholen en de Marnix, met mijn collega-onderzoekers en uiteraard met de leraren en studenten uit het partnerschap.

We gaan er iets moois van maken en vooral veel leren!

Miranda Timmermans

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Lees- en kijkwijzer	5
2 Geschiedenis	6
Samen Opleiden in beweging	7
3 Theoretisch kader	8
Leren laten werken	9
4 Context	10
Het leerlandschap van Partners in Opleiding en Ontwikkeling	11
5 Onderzoekslijn 1	12
Curriculum in samenhang	13
6 Onderzoekslijn 2	14
Leerrijke verbindingen	15
7 Onderzoekslijn 3	16
De lerende leraar als partner	17
8 Van de driehoek een cirkel maken	18
Samen blijven(d) leren	19
Meer lezen?	20

Lees- en kijkwijzer

In de jaren dat ik meewerk aan het opbouwen en doorontwikkelen van samen opleiden en professionaliseren, ervaar ik hoe belangrijk het is dat professionals elkaar ontmoeten om aan verbetering en innovatie te werken. Dat zijn de momenten waar zij elkaar vinden op gedeelde leerbehoeften, elkaar inspireren en enthousiasmeren. Dit zijn ook de momenten waarop zij elkaar beter kunnen leren begrijpen. Opleiden en professionaliseren over de grenzen van professies heen is een proces van elkaars taal verstaan en een gezamenlijke taal leren.

Het lectoraat wil een actieve en positieve bijdrage leveren om de dialoog tussen de verschillende partners te activeren, motiveren en ondersteunen. Deze publicatie is daar een voorbeeld van. De plannen van ons lectoraat presenteren we in weinig woorden, maar vooral in beelden. De publicatie bevat praatplaten die uitnodigen om in gesprek te gaan over het nog beter en rijker maken van samen opleiden.

Achtereenvolgens komen aan de orde: de geschiedenis van samen opleiden, de centrale theoretische concepten en de context van ons eigen partnerschap. Daaruit volgende de drie onderzoeksthema's: curriculum in samenhang, leerrijke verbindingen en de lerende leraar als partner. Het laatste hoofdstuk beschrijft onze ambitie en hoe we daar naartoe gaan werken.

Elke praatplaat daagt uit om met elkaar het gesprek te voeren en is uitgebreid met links naar allerlei soorten achtergrondinformatie (iedereen leert immers op een andere manier). Gebruik de praatplaten om je te laten inspireren, om het er mee eens en oneens te zijn, om eigen aanvullingen en interpretaties te geven en ... doe dat vooral samen!

Werken met de praatplaten

- 1 Bespreek de praatplaten, binnen je eigen partnerschap of met collega's uit andere partnerschappen.
- 2 Wat valt jullie op?
Wat is herkenbaar voor jullie eigen partnerschap?
Wat is anders of nieuw?
- 3 Waar zouden jullie iets mee willen doen in het eigen partnerschap? Wat is daarvoor nodig?
Wat vraagt dat van jou als professional?
En wat vraagt dat van de organisatie?

Geschiedenis

Samen Opleiden viert dit jaar haar twintigste verjaardag. Een mooi moment om terug te kijken wat de samenwerking tussen scholen en opleidingen heeft gebracht. Waar komen we vandaan en wat hebben we bereikt? Wat leren we daarvan? En natuurlijk ook, voor welke uitdagingen staat samen opleiden de komende jaren?

Vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid om meer en betere leraren op te leiden hebben scholen en opleidingsinstituten de afgelopen 20 jaar nauwe samenwerking gezocht en zich ontwikkeld tot Partnerschappen Samen Opleiden. In de beginjaren lag de focus vooral op het uitbouwen van de samenwerking en het inrichten van een begeleidingsstructuur op de scholen. Dit werd de basis om in de jaren daarna het samen opleiden verder te ontwikkelen en verdiepen. In de loop van de tijd werd het samen opleiden uitgebreid met samen onderzoeken en samen professionaliseren. Inmiddels is ook het kwaliteitsdenken volwassen geworden: er is een kwaliteitskader ontwikkeld dat de kwaliteit van het partnerschap beschrijft.

Nu is de tijd rijp om niet meer vanuit twee leeromgevingen te denken, maar het partnerschap te zien als één dynamische leerruimte waar alle betrokkenen deel van uitmaken, de kwaliteiten van alle partners optimaal gebruikt worden en iedereen van en met elkaar leert. Het moet een leerruimte zijn waar aandacht is voor de afzonderlijke doelen van samen opleiden, onderzoeken en professionaliseren. Het hoofddoel is samen te werken aan de kwaliteit van het beroep en het onderwijs van de toekomst.

*Op weg naar
één leerruimte
waar iedereen
met en van
elkaar leert.*

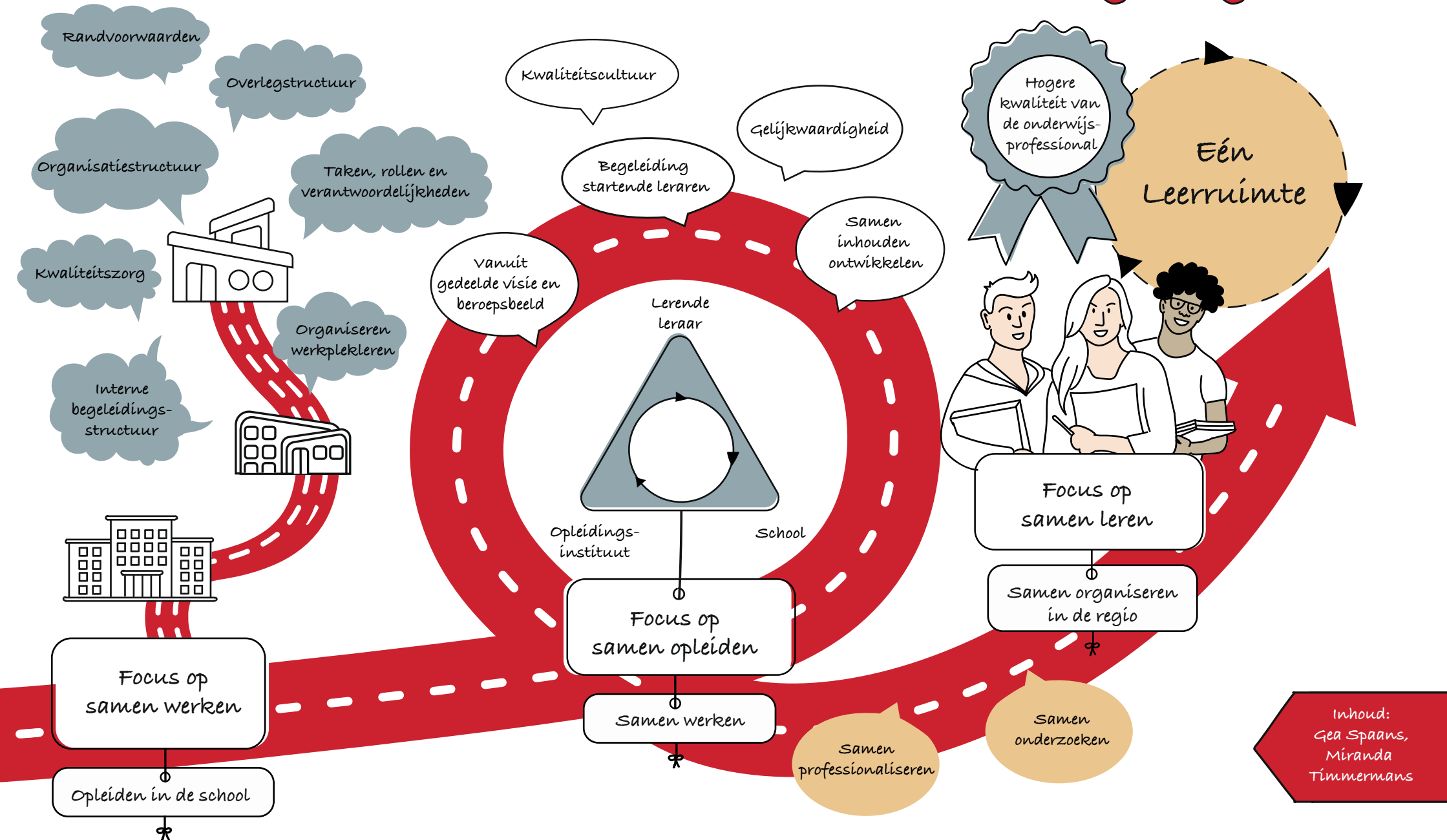
Vragen bij de praatplaat

- 1 *Waar staan wij in de ontwikkeling van samen werken, via samen opleiden naar samen leren?*
- 2 *Wat gaan wij anders doen als we de focus verleggen van samen opleiden naar samen leren?*
- 3 *Wat hebben we gerealiseerd en kunnen we behouden?*
- 4 *Waar moeten we afscheid van nemen?*
- 5 *Welke nieuwe elementen zijn nodig om te ontwikkelen?*
- 6 *Wat vraagt samen leren van mij als professional?*

Wil je meer weten over de geschiedenis van Samen Opleiden? Bekijk dan de online presentatie.

Samen Opleiden in beweging

Inhoud:
Gea Spaans,
Miranda
Timmermans

Theoretisch kader

In een partnerschap leren alle betrokkenen: studenten, leraren, lerarenop-leiders en andere onderwijsprofessionals. Elk van deze lerenden leert voor eigen doelen. Studenten voor hun diploma, leraren en opleiders voor de eigen professionele ontwikkeling of onderwijsvernieuwing. Veel van het leren vindt op de werkplek plaats. Wat is leren op de werkplek en wat betekent het voor het opleiden van studenten?

Leren op de werkplek is: leren van, tijdens en in de brede context van het werk. Leren en werken zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Leren vindt altijd plaats, bewust en onbewust en kent non-formele, informele en formele vormen. Kenmerken van de werkplek geven richting aan wat geleerd kan worden en wat niet, maar ook kwaliteiten en eigen inbreng van de lerende spelen een rol. Helaas wordt het leren in de praktijk vaak nog aan het toeval overgelaten.

Het leren van leraren geven we richting via personeelsbeleid, het leren van studenten via het curriculum. Leren op de werkplek integreren in een opleidings-traject is een bijzondere uitdaging, voor studenten en opleiders. Het verbinden van het leren in twee contexten is complex, omdat elke werkplek én elke student anders is. Bovendien is het meer dan het toepassen van theorie op de werkplek of het meedraaien in de dagelijkse praktijk. Zo blijkt bijvoorbeeld dat leren op de werkplek nauwelijks te sturen is via opdrachten of leerwerktaken.

Als we in een partnerschap leren en opleiden willen vormgeven vraagt dat om een goed begrip van theoretische concepten en inzicht in elkaars doelen, processen en activiteiten. Met die kennis als basis kan telkens opnieuw voor elke individuele lerende in zijn of haar unieke context het leertraject ingevuld worden. Het ontwerpen van een passend leertraject is een puzzel en vraagt om constante onderhandeling en afstemming tussen opleiding, werkplek en lerende.

*Elk individueel
leertraject is
een nieuwe puzzel
om te leggen.*

Vragen bij de praatplaat

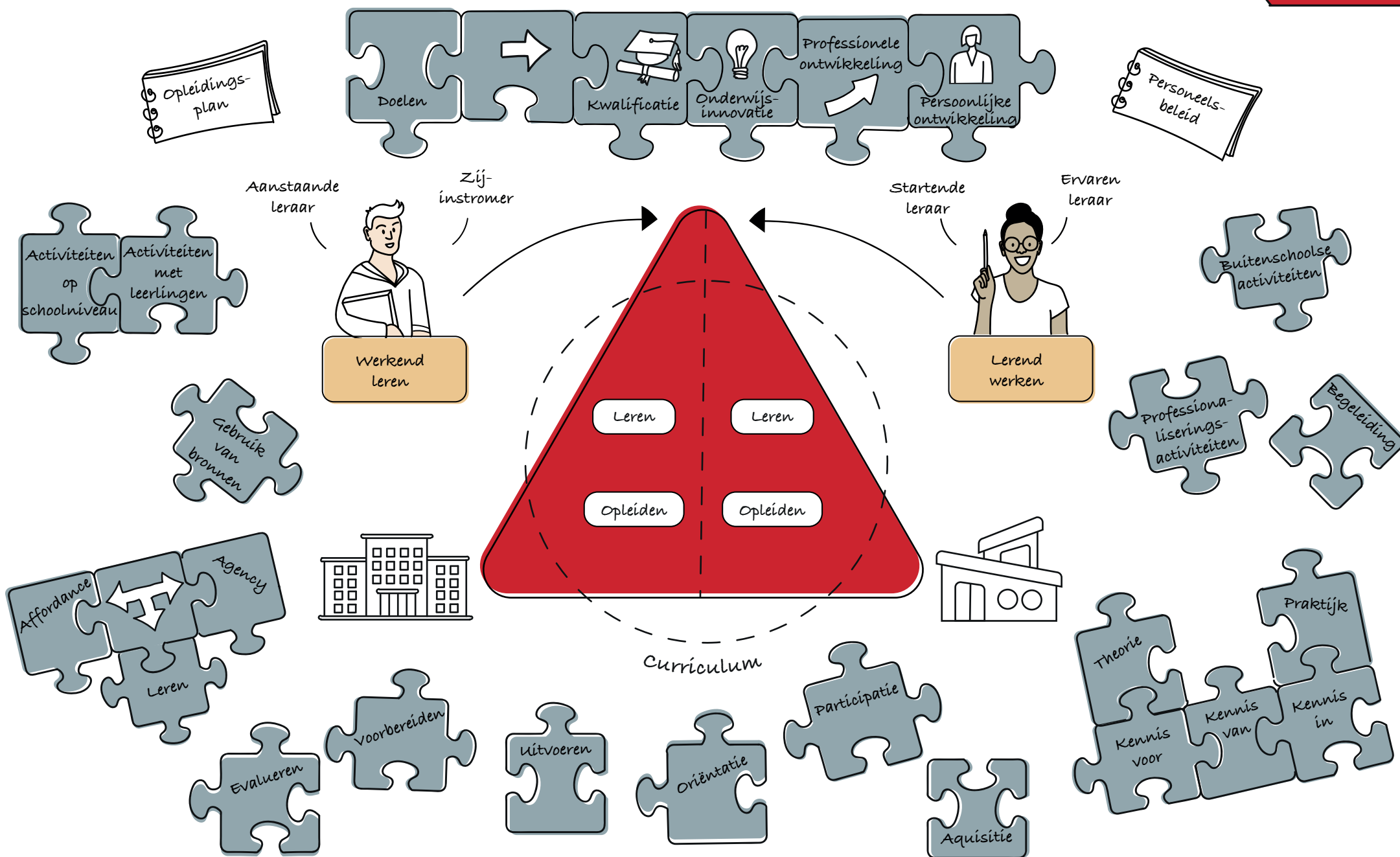
- 1 *Hoe laten wij leren werken in ons eigen partnerschap? Wat en wie zetten we daarbij in?*
- 2 *Hoe leren wij zelf op de werkplek? Naar welke doelen werken we toe?*
- 3 *Hoe werkt het bij studenten: hoe leggen zij de verbinding tussen leren op de werkplek en leren op de opleiding?*
- 4 *Hoe ondersteunen wij dat proces? Hoe leggen wij samen met de student de puzzel?*

Wil je meer weten over de theoretische achtergronden van Leren laten werken? Bekijk dan de online presentatie.

Leren laten werken

Inhoud:
Miranda
Timmermans

Context

Het partnerschap Partners in Opleiding en Ontwikkeling (POO) is een samenwerking tussen zo'n 350 scholen van ongeveer 40 besturen en de Marnix Academie. POO richt zich op het opleiden van bekwame, betrokken en bevlogen onderwijsprofessionals. Samen bouwen zij aan de toekomst, aan een community waarin iedereen leert.

Om dit te realiseren is er sinds het ontstaan van het partnerschap veel geïnvesteerd in de samenwerking en de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor goed opleiden en goed onderwijs. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn:

1. gezamenlijke taal, ontmoeting en dialoog,
2. in de school opleiden, kwaliteit en afstemmen,
3. co-creatie, onderzoek en blijven leren.

Het partnerschap POO is een rijke leeromgeving die ruimte biedt voor samen opleiden, professionaliseren, innoveren en onderzoeken. Om bij het opleiden van studenten de kwaliteiten van de scholen bewuster en krachtiger in te zetten is de afgelopen jaren de beweging gemaakt van 'opleiden in de school' naar 'in de school opleiden'. In het nieuwe curriculum wordt hierop voortgebouwd, waardoor het leren op de scholen en op de opleiding nog sterker aan elkaar worden verbonden. Het partnerschap heeft verder de ambitie om samen de verantwoordelijkheid te nemen voor de begeleiding van startende leraren en doorgaande professionalisering.

De uitdaging is om het leerlandschap daarop verder in te richten door onderdelen te versterken, toe te voegen of los te laten. De drie bovengenoemde uitgangspunten helpen om dit met elkaar te realiseren. Zo doen we recht aan wie we zijn: Partners in Opleiding en Ontwikkeling.

Met recht Partners in Opleiding en Ontwikkeling!

Vragen bij de praatplaat

- 1 *Wat (her)kennen wij van het leerlandschap, wat niet?*
- 2 *Wat gebruiken wij en wat niet?*
- 3 *Waar zijn we nieuwsgierig naar geworden?*
- 4 *Welke elementen stimuleren het samen leren?*
- 5 *Wat missen we nog? Wat zouden we nog willen ontwikkelen?*

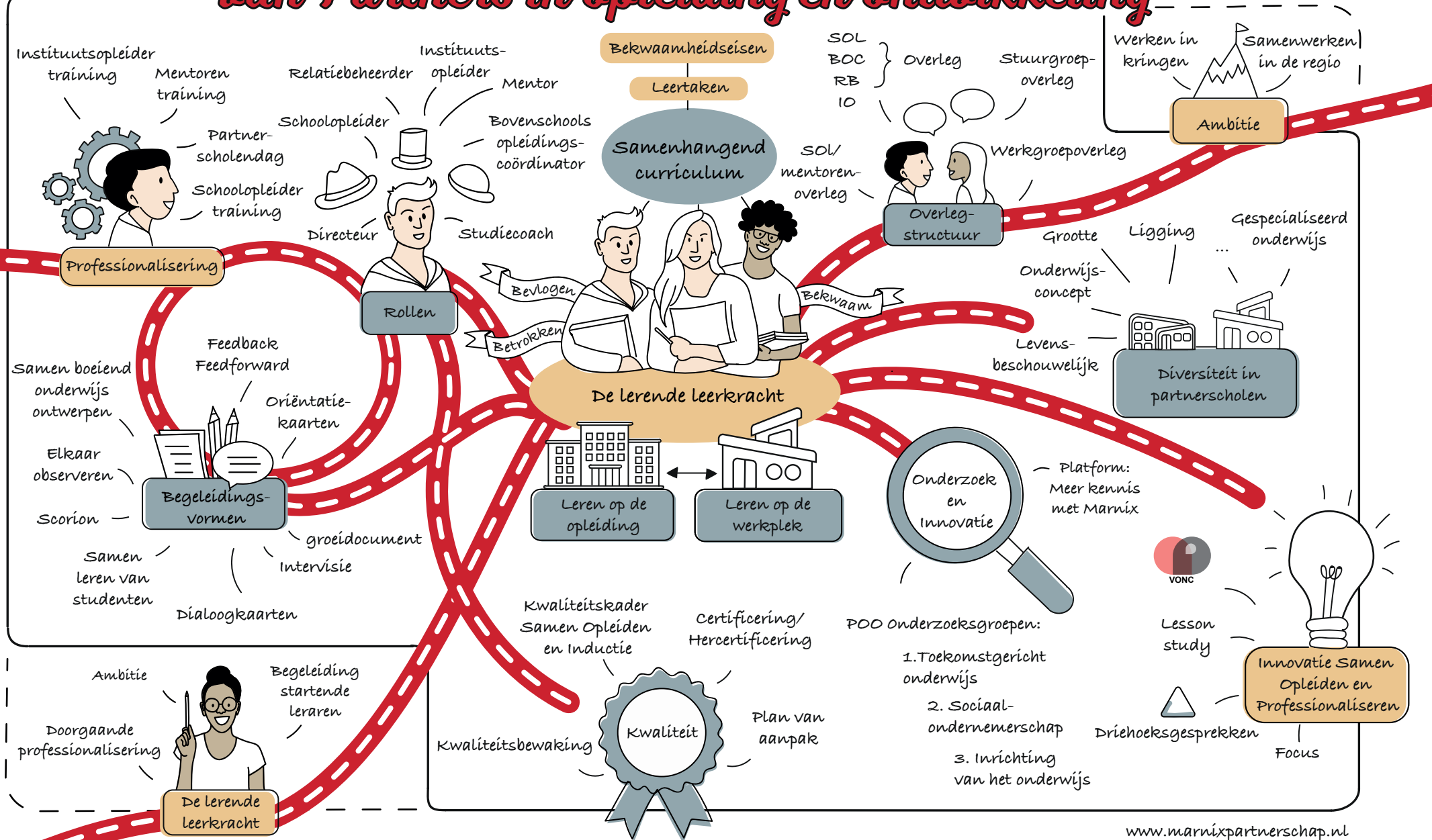
Wil je meer weten over de geschiedenis van Partners in Opleiding en Ontwikkeling? Bekijk dan de praatplaat en luister naar de podcast.

Het leerlandschap

van Partners in opleiding en ontwikkeling

Inhoud:
Annette Schaafsma
Jessica Kuiper
Miranda Timmermans

Onderzoekslijn 1

Een manier om het leren van aanstaande leraren in de context van de school en de opleiding te verbinden is via het curriculum. Spraken we voorheen over een opleidings- en een werkplekcurriculum, in de context van samen opleiden is een *curriculum in samenhang* nodig. Wat verstaan we onder een curriculum in samenhang en hoe werkt dat?

Een curriculum in samenhang is de vertaling van het beoogde curriculum naar individuele leertrajecten die aansluiten bij de leermogelijkheden die opleiding en werkplek bieden en tegemoetkomen aan de leerbehoeften van de student. Het streven is een optimale balans te vinden tussen deze drie.

Om samenhang te creëren is het nodig om de student, de schoolopleider en/of mentor en de instituutopleider via driehoeksgesprekken gezamenlijk betekenis te laten geven aan de doelen zoals geformuleerd door de opleiding. Deze betekenisonderhandeling leidt tot gedeelde beelden bij alle betrokkenen, waardoor een gezamenlijke verantwoordelijkheid ontstaat voor het slagen van het leertraject van de student.

In de driehoeksgesprekken worden achtereenvolgens de leeropbrengst (1. wat ga ik leren?), de maat (2. wanneer is de prestatie voldoende of goed?) en de leerweg (3. wat ga ik allemaal doen?) uitgewerkt. Bij het invullen van de leerweg wordt een bewuste keuze gemaakt uit de mogelijkheden en activiteiten die de leeromgeving van opleiding en school biedt. Of uit activiteiten die buiten deze leeromgeving geleerd kunnen worden.

Zo ontstaat voor de student één opleidingsroute waarbinnen de leermogelijkheden van opleiding en werkplek harmonieus passen bij wat de student wil en moet leren.

*Betekenis-
onderhandeling
als basis voor
het slagen
van het leertraject
van de student.*

Vragen bij de praatplaat

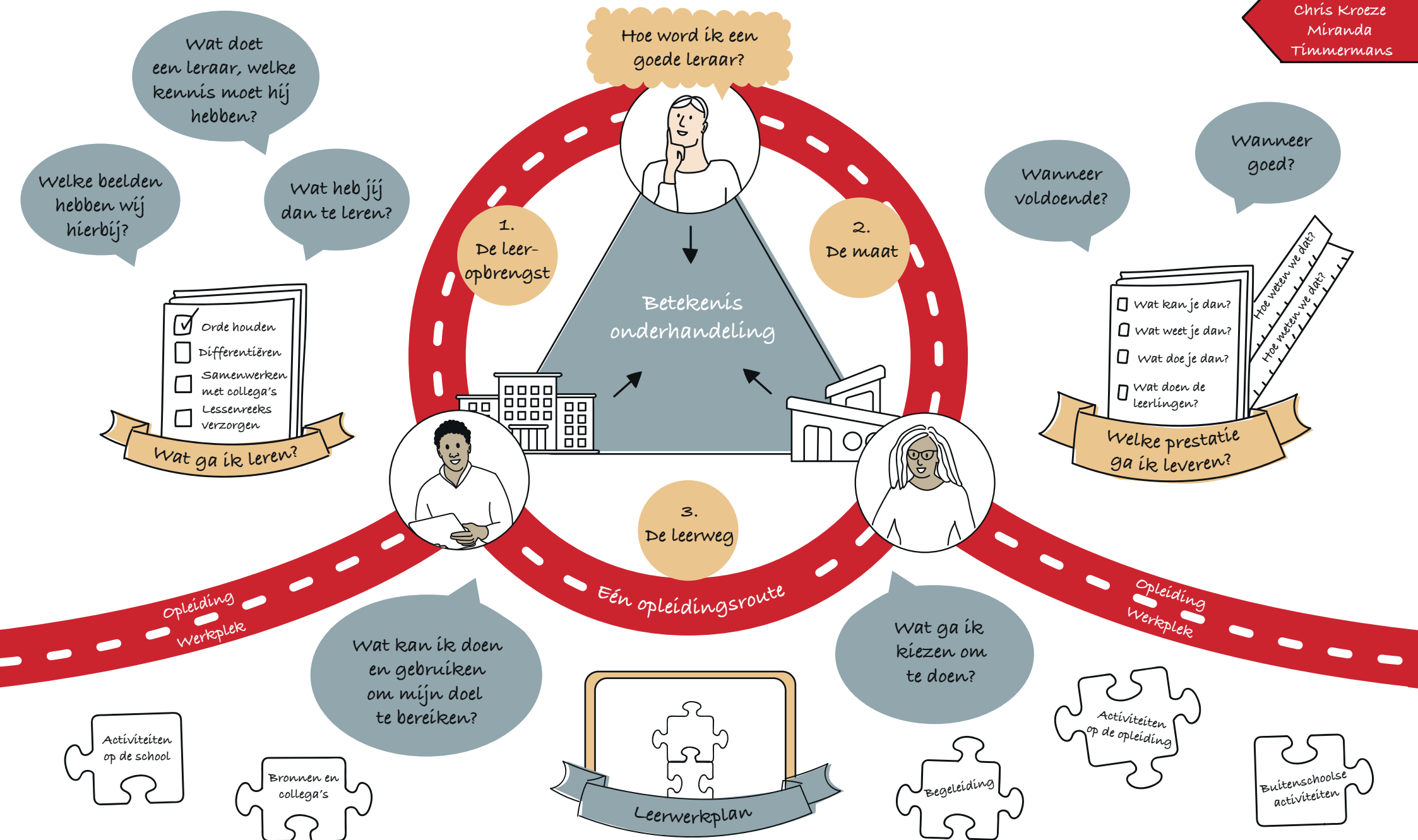
- 1 *Gebruik de praatplaat als voorbereiding op een driehoeksgesprek met een student.*
- 2 *Hoe verliep dit driehoeksgesprek?*
- 3 *Hoe hebben jullie het ervaren? Hoe heeft de student het ervaren?*
- 4 *Wat heeft het opgeleverd?*
- 5 *Deel die ervaringen ook eens als studenten met elkaar, als schoolopleiders/mentoren en als instituutopleiders met elkaar. Welke inzichten levert dat op?*

Je interesse gewekt? Kijk hier voor praktische handreikingen, achtergrondmateriaal en online presentaties.

Curriculum in samenhang

Inhoud:
Chris Kroeze
Miranda
Timmermans

Onderzoekslijn 2

Tussen scholen en opleidingen liggen grenzen: beide hebben elk hun eigen doelen, processen, activiteiten en professionals. Werken in een partnerschap vraagt om die grenzen over te steken en waar mogelijk te slechten. Grenzen kunnen ervaren worden als een probleem, beter is het om grenzen te zien als kansen om te leren en leerrijke verbindingen te leggen. Hoe creëer je leerrijke verbindingen en wat betekent dat voor het leren?

Grensgangers (ook wel 'brokers' genoemd) spelen daar een belangrijke rol in. De student is zo'n 'broker' omdat deze voortdurend de grenzen tussen de twee leeromgevingen overgaat. Maar ook schoolopleiders en instituutopleiders zijn brokers. Als begeleiders spelen zij een rol in beide leeromgevingen, ook al zijn zij niet altijd fysiek aanwezig in de 'andere' omgeving.

Om het passeren van die grenzen makkelijker te maken, maar vooral om het leren in beide contexten te verbinden, gebruiken we zogenaamde grensobjecten. Dat zijn bijvoorbeeld portfolio's, lesvoorbereidings- en beoordelingsformulieren, leerwerktaken of een methodiek zoals lesson study.

Leerrijke verbindingen ontstaan vooral als brokers elkaar ontmoeten en, waar mogelijk aan de hand van grensobjecten, met elkaar in gesprek gaan over de eigen praktijk en die van de ander. In zulke ontmoetingen ontstaat leren in allerlei verschillende vormen. Daarbij onderscheiden we vier mechanismen die inzichtelijk maken hoe het leren in gang gezet kan worden: identificatie (1), coördinatie (2), reflectie (3) en transformatie (4).

Hoe meer leerrijke verbindingen ontstaan, hoe meer de grenzen vervagen en er één grote leerruimte gaat ontstaan van samen werken en samen leren. Hierdoor ontstaan mogelijkheden om nieuwe praktijken te creëren, die samen krachtiger zijn dan de som van beide afzonderlijke praktijken.

*Leerrijke
verbindingen
ontstaan als
brokers elkaar
ontmoeten.*

Vragen bij de praatplaat

- 1 *Welke voorbeelden van leerrijke verbindingen hebben wij in ons partnerschap? Wie zijn daarbij de brokers?*
- 2 *Hoe leren we van elkaar? Bespreek samen de vier vragen op de praatplaat.*
- 3 *Op welke momenten ga jij de grens over naar de andere praktijk? Wat doe jij daar? Wat leer jij dan?*
- 4 *Welke mogelijkheden om tot nieuwe verbindingen te komen zien jullie gezamenlijk?*
- 5 *Hoe kun jij een bijdrage leveren aan het maken van leerrijke verbindingen?*

Je interesse gewekt? Kijk dan hier naar achtergrondinformatie over Leerrijke Verbindingen en luister naar de podcast.

Leerrijke verbindingen

Lesvoorbereidings-
formulier

Driehoeks-
gesprek

Lesson
study

Beoordelings-
formulier

Inhoud:
Marjolijn Peltenburg
Carolien Duijzer
Miranda Timmermans

4.
Waar zien we
mogelijkheden om
iets nieuws te maken?

3.
Hoe leren we iets
nieuws met en
van elkaar?

2.
Hoe vinden we elkaar
in het maken van
leerrijke verbindingen?

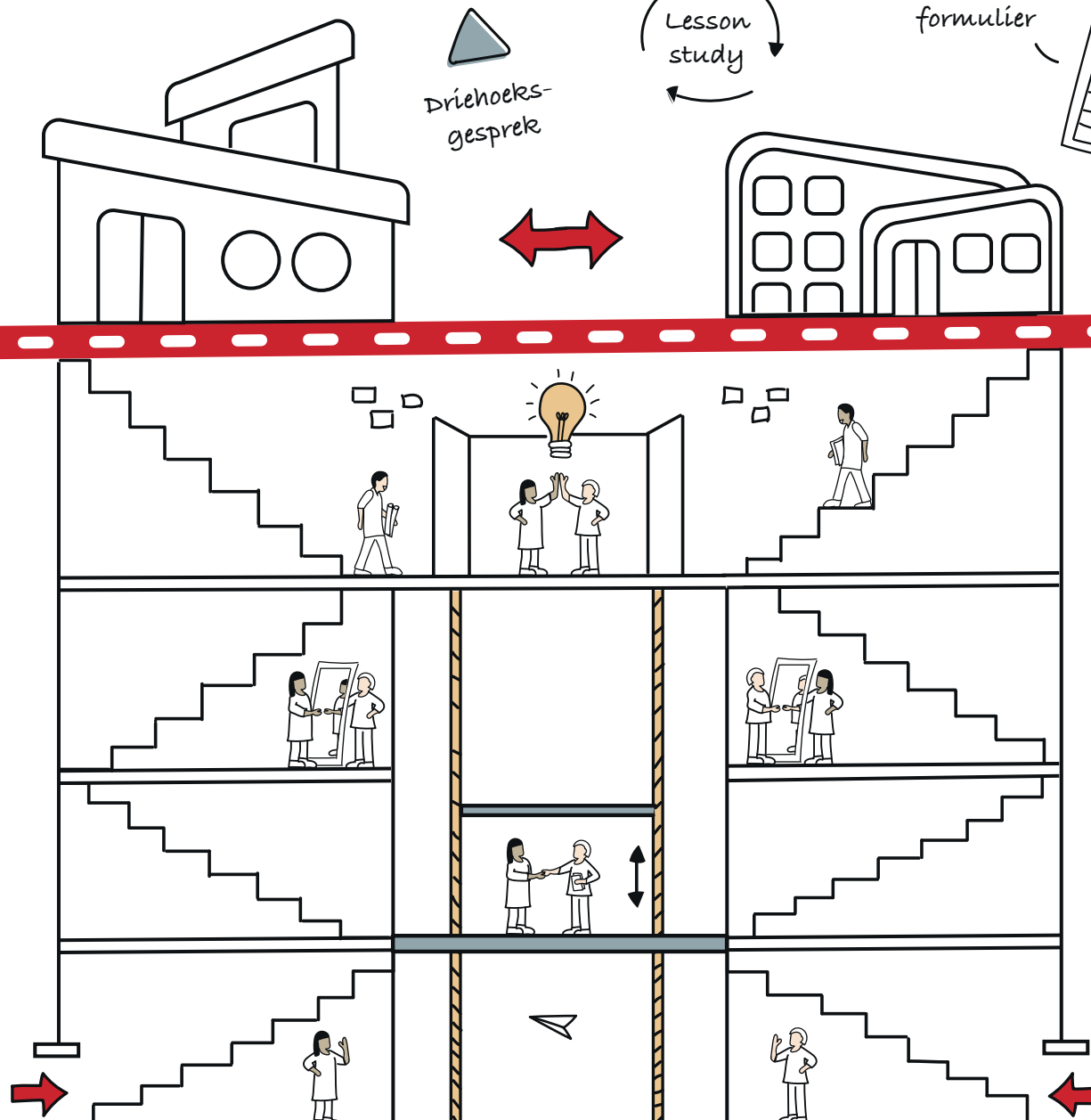
1.
Waarín zijn we
anders? Waarín
zijn we hetzelfde?

4. Transformatie

3. Reflectie

2. Coördinatie

1. Identificatie

Onderzoekslijn 3

Samen opleiden valt en staat bij sterke verbindingen in de driehoek school, opleiding en lerende leraar. Tot nu toe richtte de aandacht zich vooral op de samenwerking tussen school en opleiding als basis voor het goed opleiden van leraren. Nu is het een mooi moment om de driehoek op zijn kop te zetten en de student meer partner te maken in het proces van samen opleiden en doorgaande professionalisering.

Werken vanuit de driehoek betekent dat leren en opleiden krachtig zijn als de verwachtingen, eisen en doelen van de drie betrokkenen (school, opleiding én lerende) goed op elkaar afgestemd zijn; vooraf, tijdens en na het leertraject. In het beeld van een leven lang leren verwachten we van leraren dat zij zelfsturend zijn, gebruik maken van de professionele ruimte en eigenaar zijn van het eigen leerproces, maar we vragen studenten nauwelijks zelf een actieve bijdrage te leveren aan het vormgeven van het eigen leertraject.

Door de driehoek op zijn kop te zetten gaan we nadenken over de actieve rol van de student als mede-ontwikkelaar van het (eigen) leerproces en de daarbij passende begeleiding. Een manier om dit te doen is studenten niet alleen te betrekken bij evalueren en meedenken maar ook echt een rol te geven als co-creator of mede-opleider.

De student als partner betekent dat vanuit partnerschap wordt samengewerkt en geleerd, gebaseerd op essentiële waarden als gelijkwaardigheid, transparantie, betrokkenheid en een open houding. Hiermee wordt de zelfsturing en zelfverantwoordelijkheid van studenten versterkt en ontstaat ruimte voor samen leren en innovatie.

*De driehoek
op zijn kop
als nieuw
perspectief.*

Vragen bij de praatplaat

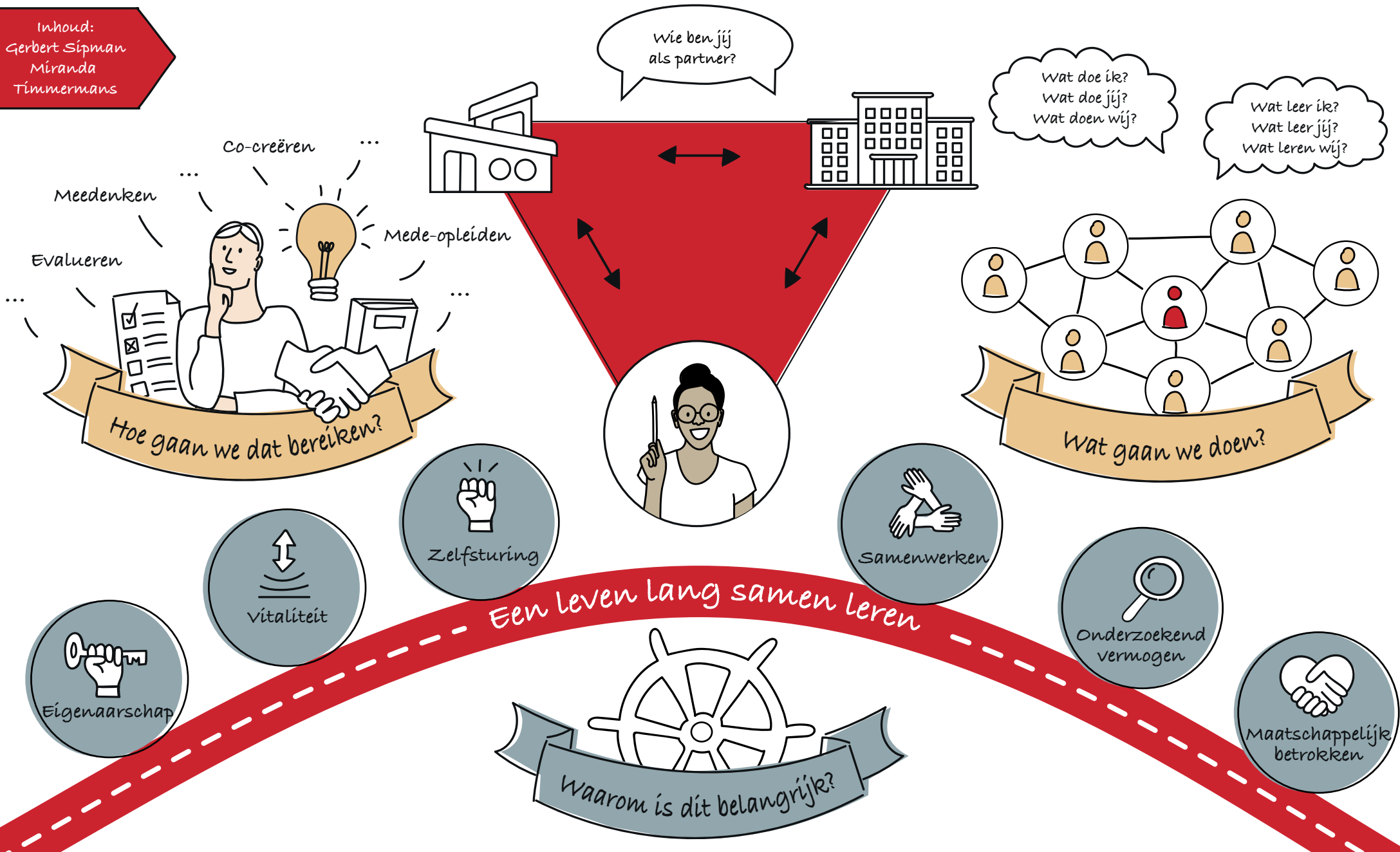
- 1 *Welke beelden hebben wij bij de student als partner?
En bij de zij-instromer of de startende leraar?*
- 2 *Hoe geven wij dat vorm in ons eigen partnerschap?*
- 3 *Welke voordelen, nadelen, uitdagingen of valkuilen zien wij?
Voor onszelf, voor de lerende, het team?*
- 4 *Wat vraagt het van ons als opleiders?*
- 5 *Wat vraagt het van de student, zij-instromer of starter zelf?*
- 6 *Waar liggen nog mogelijkheden?*

Kijk hier als je een eerste indruk wil krijgen van hoe lerende leraren aankijken tegen het partner zijn.

De lerende leraar als partner

Inhoud:
Gerbert Sipman
Miranda
Timmermans

Van de driehoek een cirkel maken

Goed onderwijs staat of valt bij de kwaliteit van goede leraren. Scholen, opleidingen maar ook studenten hebben daarin eenzelfde opdracht: via samen werken en samen leren een bijdrage leveren aan de kwaliteit van het onderwijs, nu en in de toekomst. Werken vanuit de driehoek van samen opleiden vormt hiervoor een goede basis, met als stip op de horizon die ene leerruimte, een cirkel waarin iedereen met en van elkaar leert.

Het lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren ziet het als haar opdracht om bouwstenen aan te leveren die helpen deze stip op de horizon te realiseren. Het lectoraat staat midden in het partnerschap, de onderzoekers zijn veelal collega's uit het partnerschap en kennen de praktijk van binnenuit. Vanuit die positie, soms op afstand, soms midden in het proces, willen we activiteiten uitzetten die het partnerschap verder helpen ontwikkelen.

Het voertuig dat we daarvoor kiezen is dat van onderzoekend innoveren, de thema's waaraan we werken zijn curriculum in samenhang, leerrijke verbindingen en de lerende leraar als partner. Onderzoek doen, kennisdeling en professionalisering zijn de motor, alle collega's en studenten in het partnerschap de brandstof.

We zijn benieuwd naar verhalen en ervaringen van eenieder in het partnerschap. We staan open voor vragen, suggesties en uitdagingen. We nodigen daarom iedereen van harte uit om mee te doen, voorbeelden te delen, mee te dromen. Ga met ons in gesprek, nodig ons uit als je mooie voorbeelden hebt van wat werkt. Onze deur staat open!

lectoraatsamenopleiden@hsmarnix.nl

www.marnixacademie.nl/lectorat-samen-opleiden-professionaliseren

*Meedromen,
meedenken of
meedoen?
Laat het ons
weten!*

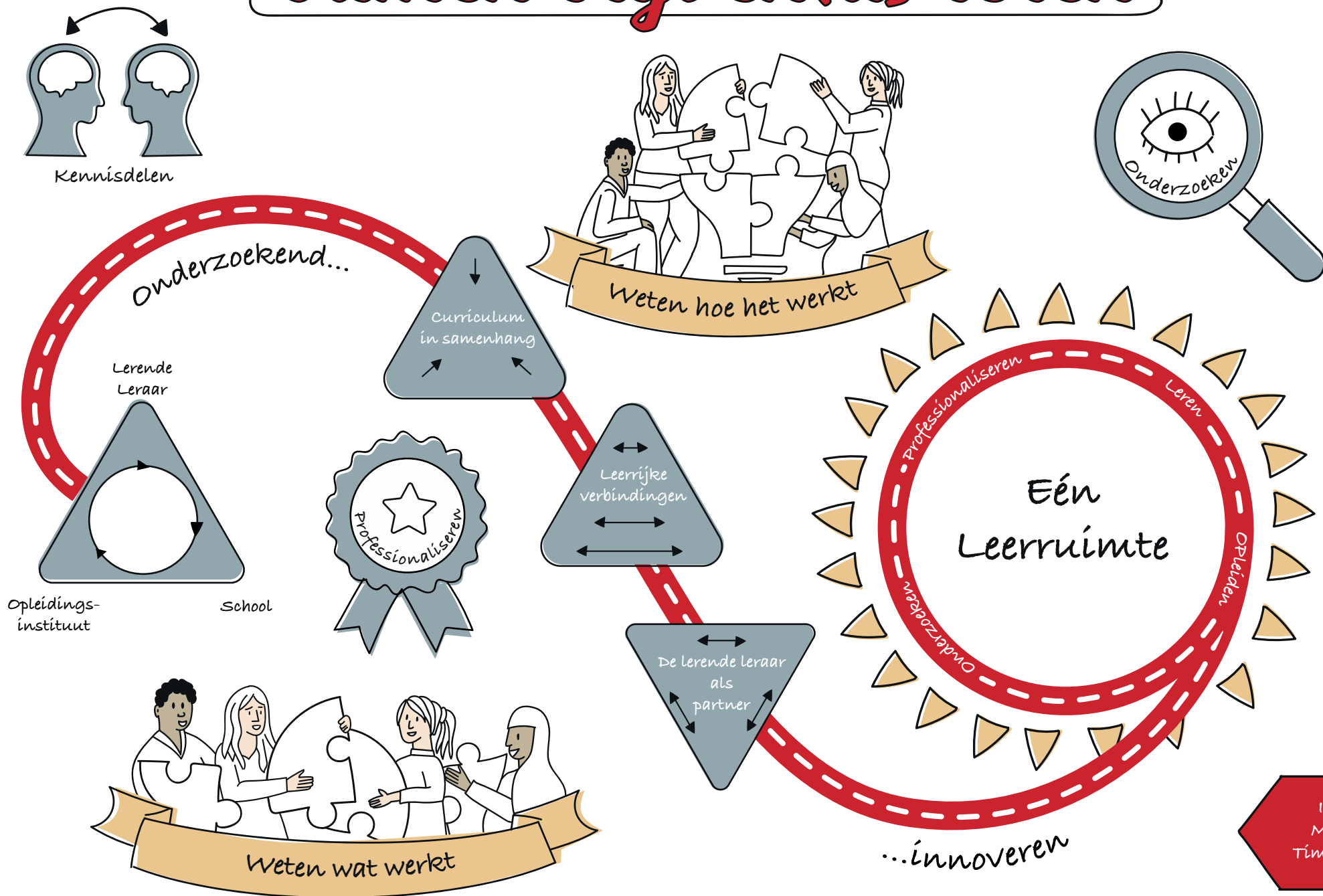
Vragen bij de praatplaat

- 1 *Hoe ver zijn wij al op weg naar die ene leerruimte?*
- 2 *Wat werkt bij ons al goed?*
- 3 *Waar is het moeilijker om tot één leerruimte te komen?
Hoe gaan we daarmee om?*
- 4 *Wat is een volgende stap? Wat vraagt dat van ons?*
- 5 *Hoe kan onderzoek hierbij helpend zijn?*
- 6 *Samen blijven(d) leren: wat ga ik morgen (anders) doen?*

Wil je de praatplaat gebruiken in je eigen partnerschap?
Gebruik dan deze link.

Samen blijven(d) leren

Meer lezen?

Samen Opleiden in beweging

- Hermanussen, J., Van Herpen, S., Van Bussel, M., Ferket, R., Groot, A., & Almushat, M. (2021). *De meerwaarde van Samen Opleiden & Professionaliseren. Input ten behoeve van de groeistrategie. Eindrapport.* ECBO.
- Koster, B., Gerritsen, F., Lucassen, P., Van der Plas, M., & Verspiek, M. (2022). *Bouwstenen voor de leeromgeving van Samen Opleiden. Parels uit de praktijk 3.* Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Lorist, P., & Timmermans, M. (2021). Samen opleiden en professionaliseren: Samen sterker. In G. Geerdink & A. Swennen (Eds.), *Vijftig jaar leraren opleiden* (pp. 201-214). BOOM.
- Meulenbrug, J., Kaldewaij, J., Timmermans, M., Jansen, M., & Van Beek, E. (2014). *Samen werken aan onderwijs. Verkenning van opleiden en onderzoeken in de school. Eindrapport.* In opdracht van OCW.
- Theunissen, M. (2017). *Samen Opleiden.* [Lectorale rede]. Hogeschool Rotterdam.
- Timmermans, M., Koster, B., Suasso, E., Kroeze, C., Van Tartwijk, J., Snoek, M., Desplenter, L., & Stelwagen, R. (2021). *Kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie en werkwijze peer review.* Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Van Velzen, C., & Timmermans, M. (2017). Opleiden in de school/In de school opleiden. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 9-22). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Van Velzen, C., & Timmermans, M. (2017). Opleiden in de school/In de school opleiden: de blik vooruit! In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 147-150). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.

Leren laten werken

- Crasborn, F., & Hennissen, P. (2019). Integratief begeleiden op de werkplek: Modellen en methodieken voor opleidingsdidactisch handelen. In G. Geerdink & I. Pauw (Eds.), *Opleidingsdidactiek: Hoe leiden we leraren op? Katern 7. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 55-84). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.

- Hoeve, A., Van Vlokhoven, H., Nieuwenhuis, L., & Den Boer, P. (2021). *Handboek Beroepsgerichte didactiek. Effectief opleiden in het mbo en hbo.* Pica.
- Joosten-ten Brinke, D. (2011). *Eigentijds toetsen en beoordelen.* [Lectorale rede]. Fontys Lerarenopleiding.
- Kroeze, C., & Van Veen, K. (2017). Samen opleiden in twee contexten. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 39-51). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Nieuwenhuis, L., Hoeve, A., Nijman, D.-J., & Van Vlokhoven, H. (2017). *Pedagogisch-didactische vormgeving van werkplekleren in het initieel beroepsonderwijs: een internationale reviewstudy.* HAN Kenniscentrum Kwaliteit van Leren.
- Onstenk, J. (2015). *Het werkplekcurriculum in de school: leren op de werkplek.* Steunpunt Opleidingsscholen.
- Onstenk, J. (2016). *Werkplekleren bevorderen.* Steunpunt Opleidingsscholen.
- Onstenk, J., & Van Veldhuizen, B. (2017). Leren van werken in de school. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 75-86). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Timmermans, M. (2016). *Leerkracht. De toekomst zal het leren!* [Lectorale rede]. Pabo Avans Hogeschool.
- Tynjälä, P. (2008). Perspectives into learning at the workplace. *Educational Research Review*, 3(2), 130-154. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2007.12.001>
- Van den Berg, E., & Suasso, E. (2017). De beroepspraktijk en het leren en de continue professionalisering van leraren. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 105-122). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.

Het leerlandschap van Partners in Opleiding en Ontwikkeling

- Crasborn, F., Koster, B., Theunissen, M., Jellema, A., Van der Linden, H., Driessen, R., & Weekendstroom, W. (2018). *Kijkkader voor praktijken van samen opleiden.* Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Jansen, M. (2009). *Op reis gaan. Samen leren Innoveren.* Marnix Academie.
- Jansen, M. (2011). *Samen verder. Samen Innoveren.* Marnix Academie.
- Partners in Opleiding en Ontwikkeling (2019). *The next level. Koersplan 2019-2022.* Marnix Academie en Partners in Opleiding en Ontwikkeling.
- Schaafsma, A. (2021). *Kritische reflectie Partners in Opleiding en Ontwikkeling.* Marnix Academie en Partners in Opleiding en Ontwikkeling.

Curriculum in samenhang

- Hennissen, P. (2016). *De organisatie van de begeleiding en beoordeling van het werkplekieren*. Steunpunt Opleidingsscholen.
- Koster, B., & Oldeboom, B. (2019). Leraar van leraren: Hoe kan de lerarenopleider de ontmoeting met studenten vormgeven? In G. Geerdink & I. Pauw (Eds.), *Opleidingsdidactiek: Hoe leiden we leraren op? Katern 7: Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 29-42). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Koster, B. & Stappers, J. (2019). *Het transformatorhuisje. Inzichten en methodieken voor het opleiden van aanstaande leraren op de werkplek*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Kroeze, C. (2018). *Begeleiding in de opleidingsschool*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Onstenk, J., & Van Veldhuizen, B. (2017). Leren van werken in de school. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 75-86). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Sluismans, D., & Van der Klink, M. (2017). Het beoordelen van de beroepsbekwaamheid van startende leraren: naar een evenwichtig samenspel tussen opleidingsinstituut en school. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 123-140). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.
- Thijs, A., & Van den Akker, J. (Eds.). (2009). *Leerplan in ontwikkeling*. SLO Stichting LeerplanOntwikkeling.
- Timmermans, M., Kroeze C. (2019). *Een samenhangend curriculum ontwerpen in de driehoek Opbrengsten van een ontwerpnetwerk*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- Timmermans, M., Kroeze C. (2021). *Bouwen aan een samenhangend curriculum voor het opleiden van leraren. Ontwerpkat*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.

Leerrijke verbindingen

- Bakker, A. & Akkerman, S. (2016). Het leerpotentieel van grenzen: een theoretische basis. In A. Bakker, I. Zitter, S. Beausaert en E. de Bruijn (Eds.), *Het leerpotentieel van grenzen: Opleiden en professionaliseren in de beroepspraktijk* (pp. 9-26). Koninklijke Van Gorcum BV.
- Bruining, T., & Akkerman, S. (2017). Ontwikkeling van lerarenopleidingen door het leerpotentieel van grenzen te benutten. Opleidingsscholen als 21e eeuwse netwerkopleidingen. In M. Timmermans & C. Van Velzen (Eds.), *Samen in de school opleiden. Katern 4. Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 57-71). Vereniging Leraren-

opleiders Nederland.

- Crasborn, F. (2018). *Grensovergangen in de lerarenopleiding*. [Lectorale rede]. Fontys Hogescholen.
- Peltenburg, M., Duijzer, C., & Timmermans, M. (in voorbereiding). Leerrijke verbindingen tussen praktijk en opleiding: Nieuwe percepties op de eigen rol van lerarenopleider. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*.
- Timmermans, M. (2020). *Het grote verhalenboek. Een professionaliseringstool voor school- en instituutopleiders*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.
- White, L., Timmermans, M., & Dickerson, C., (2020). Learning from stories about the practice of teacher educators in partnerships between schools and higher education institutions. In A. Swennen & E.J. White (Eds.), *Being a Teacher Educator. Research Informed Methods for Improving Practice*. (pp. 126-141). Routledge.

Lerende leraar als partner

- Geerdink, G., & Gommers, M. (2021). Met studenten als partners worden lerarenopleiders beter en effectiever in het rolmodellen. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 42(2), 27-41.
- Koeslag-Kreunen, M. (2021). Fier. *Naar onderwijsprofessionals met werkplezier*. [Lectorale rede]. Hogeschool Utrecht.
- Oolbekkink-Marchand, H. (2018). *Leraren veranderen. Een pleidooi voor het versterken van de stuurkracht van leraren in een bewegend onderwijsveld*. [Lectorale rede]. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
- Van der Heijden, M. (2017). *Teachers who make a difference. An investigation into teachers as change agents in primary education*. [Proefschrift]. Technische Universiteit Eindhoven.
- Van der Stel, J., De Ruijter, M., Ribbert, A. (2021). *De Leidse Canon. Hoe leren studenten in het hoger beroepsonderwijs?* Hogeschool Leiden.
- Vrieling-Teunter, E., Van Maanen, N., & De Boer-Bruggink, M. (2021). Studenten aan het roer: ontwikkeling van een gepersonaliseerd portfolio. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 42(2), 59-70.
- Vrieling-Teunter, E., Sins, P., & Besselink, E. (2019). Zelfgestuurd leren en het opleiden van leraren: Waarom, hoe en wat? In G. Geerdink & I. Pauw (Eds.), In G. Geerdink & I. Pauw (Eds.), *Opleidingsdidactiek: Hoe leiden we leraren op? Katern 7: Kennisbasis Lerarenopleiders* (pp. 113-128). Vereniging Lerarenopleiders Nederland.

Colofon

- Illustraties: Jessie Berkeveld, Studio Eenvoud
- Fotografie: Koen Lipman
- Ontwerp: Maurijn de Vries, HeldHavig
- Drukwerk: Groenprint

Uitgave:

Juni 2022. Deze lectorale rede is CO₂ neutraal gedrukt op FSC-gecertificeerd papier.

**Met dank aan de Kwaliteitsafspraken van de Marnix Academie
waardoor enkele projecten mede mogelijk worden gemaakt.**

www.marnixacademie.nl/lectorat-samen-opleiden-professionaliseren

marnix academie

Partners

in opleiding en ontwikkeling

